

Využití dramatizace v projektu pro děti předškolního věku

Lucie Michalčíková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie MICHALČÍKOVÁ**

Osobní číslo: **H10106**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití dramatizace v projektu pro děti předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti dramatické výchovy.

Vymezení pojmů z oblasti dramatizace, dramatické výchovy v MŠ.

Tvorba portfolia metod a technik dramatické výchovy.

Popis realizace využití dramatizace v mateřské škole.

Analýza činností dětí, mapování využití portfolia v podmínkách MŠ.

Doporučení pro využití projektu v praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BAUDISOVÁ, Anny a Yvette JENGER-DUFAYETOVÁ.** Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské a základní škole. Praha: Portál, 1997. ISBN 978-80-7178-178-3.
- BLÁHOVÁ, Krista.** Uvedení do systému školní dramatiky: dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy. Praha: IPOS, 1996. ISBN 978-80-7068-070-4.
- BUDÍNSKÁ, Hana.** Hry pro šest smyslů. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2008. ISBN 978-80-7068-217-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa a kol.** Vybrané kapitoly z dramatické výchovy. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9.
- MACKOVÁ, Silva.** Dramatická výchova. Brno: JAMU, 2004. ISBN 80-85429-93-4.
- MACHKOVÁ, Eva.** Metodika dramatické výchovy. Praha: IPOS, 2002. ISBN 978-80-7068-250-0.
- MARUŠÁK, Radek a kol.** Dramatická výchova v kurikulu současné školy. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367472-4.
- VALENTA, Josef.** Metody a techniky dramatické výchovy. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Szimethová, PhD.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

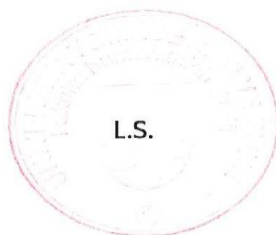
23. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2014

Michalčíková

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Diplomová, bakalářská a rigorózní práce odevzdaná uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odprýd-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíá k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o praktickém využití dramatické výchovy v mateřské škole. Zabývá se základními teoretickými otázkami, jako jsou cíle, principy a metody dramatické výchovy. V praktické části je popsán vlastní projekt. Popisuje jednotlivé dny projektu a jejich reflexi. V závěru praktické části je uvedena celková reflexe a doporučení pro další praxi.

Klíčová slova: Dítě, dramatická činnost, předškolní výchova a vzdělávání, drama, dramatická hra, divadlo

ABSTRACT

The bachelor's degree thesis deals with practical use of drama education in a kindergarten. It covers basic theoretical questions like aims, principles and methods of drama education. In the practical part describes my own project. Describes each day of the project and their reflection. In the conclusion of the practical part there is the total reflection and some recommendations for further practice.

Keywords: Child, dramatic activity, pre-school education, drama, dramatic play, theatre

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Monice Szimethové, PhD. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce. Dále bych ráda poděkovala MŠ ve Zlínském kraji, kde mi bylo dovoleno realizovat vlastní projekt. A také bych chtěla poděkovat svým přátelům a především rodině za podporu a pomoc, kterou mi poskytovali po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DEFINICE DRAMATICKÉ VÝCHOVY	12
2 ROZVOJ DRAMATICKÉ VÝCHOVY V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ	13
3 HODNOTY A CÍLE DRAMATICKÉ VÝCHOVY	14
4 PRINCIPY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	15
4.1 OBECNÉ PRINCIPY DV	15
4.2 PRINCIPY Z HLEDISKA KURIKULA PRIMÁRNÍ ŠKOLY	16
4.3 UŽÍVANÉ PRINCIPY DV V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	16
4.3.1 Princip aktivity, prožitku a zkušenosti	17
4.3.2 Princip hry	17
4.3.3 Princip hry v roli	17
4.3.4 Princip tvořivosti a fikce	17
4.3.5 Princip partnerství	17
4.3.6 Princip objevů, zkoumání, experimentace a improvizace.....	18
4.3.7 Princip psychosomatické jednoty a empatie.....	18
5 METODY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	19
5.1 TYPOLOGIE ROLÍ TVOŘÍCÍCH OBECNÝ ZÁKLAD METOD DRAMATICKÉ VÝCHOVY	19
5.2 KLASIFIKACE METOD DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	19
5.3 METODY A TECHNIKY VYUŽÍVANÉ V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	23
5.3.1 Práce s rekvizitou	23
5.3.2 Narativní pantomima.....	23
5.3.3 Improvizace.....	23
5.3.4 Štronzo	23
6 UČITEL DRAMATICKÉ VÝCHOVY	24
6.1 PŘEDPOKLADY PRO VEDENÍ DRAMATICKÉ PRÁCE	24
6.2 UČITEL A ŽÁK V DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ.....	25
7 DRAMATICKÉ HRY A IMPROVIZACE	26
7.1 CHARAKTERIZACE, HRA V ROLI.....	26
7.2 IMPROVIZACE S DĚJEM	26
7.3 POHYB A PANTOMIMA	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
8 REALIZACE PROJEKTU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	29
8.1 CHARAKTERISTIKA MŠ A STRUKTURA TŘÍDY	29
8.2 CHARAKTERISTIKA PROJEKTU A JEHO CÍLE	29
8.2.1 Charakteristika projektu	29

8.2.2	Cíle projektu.....	29
8.2.3	Cílové kompetence.....	30
8.3	PRŮBĚH PROJEKTU	30
8.4	ZÁVĚREČNÁ REFLEXE.....	51
	ZÁVĚR	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Dramatická výchova je tvořivý proces, při kterém se pomocí prožitku seznamuje a poznává různé situace, se kterými se může, ale také nemusí v životě setkat.

V rámci tohoto procesu se aktivní cestou rozvíjejí nejen intelektuální složky, ale i intuice, tvořivost, rozhodnost, samostatnost, odpovědnost, tolerance, empatie, komunikativnost a autentičnost osobnosti. Dramatická výchova je význačná především užitím divadelních prostředků a vysokým stupněm aktivity účastníků, a protože současná mateřská škola má dostatečný prostor pro různost v obsahu, metodách, prostředcích i ve formách činností, a protože charakteristickou činností dítěte předškolního věku je hra, tak právě zde je ideální prostor pro dramatickou výchovu a její metody. Dramatická výchova dává prostor spontánním hrám, vlastnímu hledání, objevování a tvořivým činnostem, to nám může pomoci při práci s dětmi, v jejich smysluplném vzdělávání.

Jedna z možných cest jak uchopit dramatickou výchovu v mateřské škole jsou příběhy, pohádky, atd. pomocí kterých můžeme aktivně, zábavně i poučně vzdělávat. Příběhy nám jsou blízké především tím, že je žijeme. Každý lidský život je plný zápletek a jejich rozuzlení, vstupují do něho nové postavy, některé ho opouštějí, jiné v něm setrvávají až do konce.

Příběhy a pohádky jsou tou nejpřirozenější a nejzajímavější cestou za poznáním světa. Dávají dětem víru a naději v dobro, ukazují jim, že je správné za dobro bojovat, chránit slabé, vzájemně si pomáhat a důvěřovat, také nabízejí morální hodnoty bez moralizování. Další cestou je hra, pomocí hry si ujasňujeme, co je správné a co je špatné.

Práce v mateřské škole je velmi náročná, často učitelé namítají, že nemají dostatek času, že jejich práci stěžuje vysoký počet dětí ve třídě, nebo nastupující nové děti. Ale právě dramatická výchova nám poskytuje nepřehledné možnosti jak společně a radostně objevovat svět.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE DRAMATICKÉ VÝCHOVY

V publikacích můžeme najít mnoho definic k dramatické výchově. Já jsem si vybrala definici od Valenty, Machkové a Koťátkové..

„Dramatická výchova je systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla.“ (Valenta, 2008, s. 40)

Podle mě je dramatická výchova aktivní proces, při kterém dochází k zapojení všech jedinců, kteří se na procesu dramatické výchovy podílejí. Dostávají se do jedinečných rolí, přijímají jejich vlastnosti, postoje a chování. Při hraní role si uvědomují princip hry v roli, kdy přijímají charakteristiky postav a oddělují je od sebe sama.

„Dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy ,(vedle výchovy literární, výtvarné, hudební a pohybové/taneční), v němž se pracuje s prostředky a postupy divadelního umění.“ (Machková, 2007a, s. 32)

Podle definice od Machkové si myslím, že dramatická výchova (dále jen DV) vychází z přirozeně dětské napodobivé hry. Při čem se stávají někým jiným, vstupují do fiktivního světa, který svým jednáním aktivně spoluutvářejí. Jsou to například hry na rodinu, doktora, kadeřnice atd.

Definice Koťátkové (1998, s. 49) v sobě zahrnuje celkem tři pohledy, jak je možné dramatickou výchovu vnímat:

- jako jeden z pěti oborů estetické výchovy (vedle výchovy literární, výtvarné, hudební a pohybové),
- výchovnou disciplínu, která využívá některých prostředků a postupů divadelního umění,
- učení především přímým prožitkem a vlastní zkušeností v jednání, nabývání životní zkušenosti tím, že hledáme řešení nastoleného problému (situace) nejen intelektem, ale i intuicí se zapojením těla a emocí.

2 ROZVOJ DRAMATICKÉ VÝCHOVY V ČESKÉM ŠKOLSTVÍ

V české republice byla do roku 1989 dramatická výchova součástí osnov pouze v mateřských školách. Na základní škole se objevuje až od roku 1986 a to pouze mimo osnovy. Od roku 1981 se DV postupně objevuje i jako maturitní předmět.

Rozvoj oboru dramatická výchova a jeho vstup na půdu českého školství přineslo mnoho otázek z řad předškolních a primárních pedagogů. Pedagogové si byli vědomi, že krátkodobé semináře nestačí, sloužily spíše jako receptáře, návody, zásobníky nových her a cvičení. Vyvinuli tlak na prohlubování vzdělání v tomto oboru, a tak se vzdělávání přesunulo na dlouhodobé kurzy. Obor dramatická výchova vstoupil na půdu vysokých škol uměleckého či pedagogického směru, stal se součástí dalšího vzdělávání učitelů organizovaného vysokými školami.

Nejvýrazněji se o přípravu budoucích pedagogů zasloužily pražská DAMU (Divadelní akademie múzických umění) a brněnská JAMU (Janáčkova akademie múzických umění), kde se dramatická výchova studuje od roku 1992 jako samostatný obor. V polovině devadesátých let ministerstvo školství zavedlo Vzdělávací program Obecná škola, který počítal již i s dramatickou výchovou. Postupně vznikaly programy Základní škola a Národní škola. Dramatická výchova je v nich obsažena rozdílně. Projekt Základní škola s dramatickou výchovou v primární škole nepočítá, literárně- dramatická výchova je zde uvedena pouze jako nepovinný předmět v 6-9. ročníku. Národní škola počítá s dramatickou výchovou jako samostatným předmětem nadstavbové části. Autoři osnov vidí potenciál dramatické výchovy v primární škole zejména v rozvíjení žáků v oblasti osobnostní a sociální, kdy dramatická výchova pomáhá rozvíjet tvořivou a vnímavou osobnost, která je schopna vnímat skutečnost kolem sebe, prezentovat své názory, formulovat své myšlenky, řešit problémy, uvědomovat si mravní dilemata, umět se v nich samostatně a odpovědně rozhodovat, respektovat druhé lidi... (Spilková, 2005)

V současnosti se na školách ověřují Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání. V něm je dramatická výchova zařazena jako neobligatorní obor v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura. Podle tohoto dokumentu vzdělávání směřuje k chápání dramatického umění, prozkoumávání osobních postojů ke zvoleným tématům prostřednictvím jednání v herních a dramatických situacích, chápání vazeb mezi vnitřním prožíváním a vnějším chováním. (Spilková, 2005)

3 HODNOTY A CÍLE DRAMATICKÉ VÝCHOVY

První skupinou cílů a hodnot je **sociální rozvoj**. Drama nám dovoluje přijmout jinou roli, představit si, jak se člověk v určité sociální roli cítí, jak myslí, jak a proč se rozhoduje a jedná. A proto zde nesmíme zapomínat na zvláštní hodnotu a tou je **empatie**. Další hodnotou je **příležitost ke spolupráci**, protože je to činnost skupinová a skupina vytváří hru společně, sdílí společně aktivity, jejich prožívání. Vytváří se tu partnerství v demokratické atmosféře.

Další skupinou hodnot tvoří rozvíjení **komunikativních dovedností**, verbální i neverbální. Jde o vyjádření svých myšlenek, postojů a pocitů, sdělit je, aby byly srozumitelné pro druhé, ale také umět je přijímat od druhých. Znamená to tedy také umět naslouchat. Mezi další klíčové hodnoty patří rozvíjení **obrazotvornosti a tvořivosti** nebo i rozvoj **fantazie**. Tyto schopnosti a psychické funkce se týkají umění i jeho chápání a tvorby, ale také vztah k životu, k lidem a činnostem jakéhokoli druhu.

V dramatické výchově se dále uplatňuje a rozvíjí **schopnost kritického myšlení**, tedy situace nastolené ve hře, okolnosti, sociální role a charaktery na nich se podílející představují problém, který má být řešen, vyžaduje myšlení, schopnost klást otázky, posuzovat různé varianty, jejich ověřování, třídění.

Důležitou skupinu tvoří **emocionální rozvoj**. Zahrnuje zkušenost s různými emocemi, pochopení, že city jsou legitimní součástí vnitřního života člověka, a že je člověk potřebuje mít pod kontrolou, nenechat se jimi ovládat a manipulovat.

Dramatická výchova vede k **sebepoznání a sebekontrolě**, umožňuje získat pozitivní sebepojetí. Jedinec dostává příležitost vyjádřit se, poznávat druhé a uvědomovat si tak nejen, že má svou hodnotu, ale také, v čem spočívá.

Poslední skupinu představuje **estetický rozvoj, umění a kultura**. Dramatická výchova uvádí do divadelního umění, poskytuje zkušenosti s jednáním a hrou v roli, s konfliktem, s dramatickou situací, dramatickým dějem, s dramatickým dialogem. (Machková, 2007a)

4 PRINCIPY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

V této kapitole se budu věnovat principům DV, které rozdělím na principy obecné a principy z pohledu uplatnění ve škole. Mnozí autoři mají různé typy principů. Já jsem vybrala principy od Marušáka.

4.1 Obecné principy DV

ZKUŠENOST – moderní dramatická výchova vznikla na základě principu zkušenosti a váže se k počátkům uplatňování činnosti ve výchově a vzdělávání. Představuje souhrn toho, s čím se jedinec dostal doposud do styku.

PROŽÍVÁNÍ – nepřístupnou stránkou lidské psychiky je neopakovatelný prožitek, který je mimořádným projevem osobního duševního života člověka.

HRA – je činnost, která provází člověka v různé intenzitě a podobě celým jeho životem. U dětí předškolního věku zaujímá hra převažující náplň jejich dne.

TVOŘIVOST – nacházíme ji u každého jedince. Je to schopnost a činnost něco vytvořit, například nějaký produkt nebo dílo.

PARTNERSTVÍ – tento princip se vztahuje k sociálnímu klimatu a atmosféře, ve které se dramatická výchova odehrává. Princip je spojen s kooperací, empatií, komunikací a tolerancí, která probíhá mezi učitelem a žákem/dítětem.

PSYCHOSOMATICKÁ JEDNOTA – dramatická výchova je založená na celistvosti člověka, jeho vnitřního světa s tělem. Psychosomatická jednota souvisí s tím, že herec tvoří sám svou osobu.

VSTUP DO ROLE - hraní rolí v určité fiktivní společnosti. Hraní určité role je hlavním ústrojím učení v dramatické výchově.

ZKOUMÁNÍ A EXPERIMENTACE – znamená se k danému tématu, námětu hry vracet víckrát a hledat možná řešení, které se ve hře nabízejí, obměňovat řešení pomocí jednání. Tím se otvírá větší poznání dané hry.

IMPROVIZACE – znamená umět vystupovat bez přípravy, bez textu, scénáře. Umět improvizovat je velmi důležité, protože se v životě setkáváme s mnoha překážkami, které musíme překonat, reagovat na skutečně vzniklé situace.

(Marušák, 2008)

4.2 Principy z hlediska kurikula primární školy

Dramatická výchova využívá prostředků a postupů divadelního umění. Základním výrazovým prostředkem je fyzické jednání. Princip **psychosomatické jednoty**, tedy jednoty vnitřního světa s tělem. Tento princip dává dramatické výchově jedinečnost v rámci kurikula. Dramatická výchova totiž pracuje s celým člověkem. (Spilková, 2005)

Další princip je **práce s fikcí**, fiktivní situací, hra na jako, kdyby apod. Tento princip umožňuje dramatické výchově nahlížet mimo naši reálnou zkušenost, a také hledá mosty mezi fikcí a tím, co nám dává pro náš současný svět. Dramatika nám umožňuje vstoupit do fikce, jednat v ní, a to i díky přijímání rolí.

Rolová hra, jako ústřední princip dramatické výchovy, umožňuje aktivně zkoumat mezilidské vztahy, charakterů a jednání. Role a fikce si dovoluje ztotožnění i odstup, dává možnost vystoupit, reflektovat, hodnotit, objektivizovat, opětovně zkoumat jiná řešení.

Dramatická výchova nabízí dětem mnoho situací, dějů, postav apod., je proto prostoupena dalším principem a tím je princip **improvizace**, tedy jednání bez přípravy, bez scénáře. (Spilková, 2005)

4.3 Užívané principy DV v mateřské škole

V této podkapitole nastíním, jak je možné nastartovat společné činnosti v mateřské škole s pomocí principů dramatické výchovy. Jednotlivé principy rozvedu blíže.

4.3.1 Princip aktivity, prožitku a zkušenosti

Tyto slova od sebe nemůžeme oddělit, protože být aktivní znamená bez obav projevit svůj názor, ovlivnit situaci, ve které se nacházíme. A to nás vede k prožitku a vlastní zkušenosti.

Prožitek je osobní projev každého z nás a prožitky vnímáme, když jsme aktivní a i když odpočíváme. Když během DV vytvoříme takovou situaci, ve které jsou smysly a rozum dětí zapojeny obdobně, můžeme se domnívat, že i jejich prožitky budou podobné. Nemůžeme ale zaručit, že děti prožijí skutečnost totožně, protože se prožitky dítěte vztahují k jeho předešlé zkušenosti.

4.3.2 Princip hry

Díky principu hry vstupuje DV do prostoru mateřské školy přirozeně a záleží na učitelce, jak toho dokáže využít. Pokud se mají stát dramatické činnosti opravdovou hrou, měly by dodržovat zásady spontánní dětské hry. Z těch nejdůležitějších jsou to tyto: hra je aktivita svobodná, do hry by neměl být nikdo nucen, hra nepřináší účastníkům žádný hmotný prospěch nebo výhodu.

4.3.3 Princip hry v roli

Základem tohoto principu je pravidlo „jako“. Dítě touto formou zobrazuje chování jiných lidí, cítí se velkým, silným, statečným. V těchto vytvořených situacích experimentuje.

4.3.4 Princip tvořivosti a fikce

Prostředkem, který umožňuje rozvoj tvořivosti je fikce a fiktivní situace, které učitelka i dítě navozují. Fikce, fantazie, imaginace, iluze patří k myšlení a vnímání světa u dítěte předškolního věku. Využití schopnosti přijímat a prožívat fikci rozvíjí tvořivost dětí a umožní jim prožívat fiktivní situace, např. v imaginárním světě pohádek a příběhů.

4.3.5 Princip partnerství

Partnerství ve třídě mateřské školy znamená především partnerství mezi učitelkou a dítětem. Vztah založený na demokratickém pedagogickém stylu bez mocenské autority, ale s jasnými pravidly, které si vzájemně stanovili. Můžeme zde zahrnout i partnerství mezi

učitelkami a dalšími pracovníky školy, protože i ti vytváří pozitivní a demokratickou atmosféru. Mezi největší umění učitelky patří vytvořit atmosféru, ve které nedochází mezi dětmi ke vzájemnému ubližování. Děti se respektují a pomáhají si navzájem.

4.3.6 Princip objevů, zkoumání, experimentace a improvizace

Společným znakem výzkumu a experimentování je cílevědomost. Děti díky experimentu mohou pohlédnout na určitý problém z různých úhlů pohledu. Většina činností, které v rámci dramatické výchovy děláme, je experiment, protože nikdy přesně nevíme, jak daná činnost, kterou nabízíme dítěti, dopadne.

4.3.7 Princip psychosomatické jednoty a empatie

Psychosomatická jednota, znamená jednota těla a duše. Schopnost jedince vnímat své prožitky a jednat v souladu s nimi. Klade se důraz na to, nebát se sdělit své pocity ostatním. (Svobodová, Švejdová, 2011)

5 METODY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Zde se budu věnovat jednotlivým metodám, které užívá dramatická výchova k tomu, aby u žáka nastal „proces učení“ prostřednictvím různých aktivit. Metody uvedené v této kapitole naplňuje svou činností především žák – hráč.

5.1 Typologie rolí tvořících obecný základ metod dramatické výchovy

Za základní metodický princip specifický pro dramatickou výchovu považuje Josef Valenta hru v roli.

Rozděluje 3 typy hry v roli podle míry proměny hráče:

- 1) **ROVINA SIMULACE** - typ role vyžaduje, aby hráč jednal ve hře za sebe, ale jednal podle toho, jak by se zachoval v určité situaci, která je v dramatické výchově fiktivní a uměle navozená.
- 2) **ROVINA ALTERACE** - je typ rolového hraní, kdy hráč vstupuje do role, která je vymezena věkem a pohlavím (např. starý muž), sociálním postavením či povoláním (např. král, zedník, atd.) popřípadě sociální rolí (např. matka, dědeček, atd.), není však určen její charakter či vnitřní motivace. Princip „já, když hraji někoho (něco)“.
- 3) **ROVINA CHARAKTERIZACE** – nadstavba alterace s hlubším vniknutím do vnitřních motivací - hráč vstupuje do kompletně jiné role, včetně její charakteristiky, vnitřních motivací, postojů, problémů a názorů. Jedná se o nevyšší stupeň hry v roli. Hráč se snaží do role (postavy) co nejvíce vžít, porozumět jí a svým chováním a jednáním v roli vytváří a následně zobrazuje její vnitřní život.

5.2 Klasifikace metod dramatické výchovy

Základní třídění (podle Valenta, 2008)

<p>A. I. Metoda (ú)plné hry</p> <p>B. II. Metody pantomimicko – pohybové
III. Metody verbálně – zvukové</p> <p>C. IV. Metody graficko – písemné
V. Metody materiálově věcné</p> |
|---|

CELEK A

- **Metoda (ú)plné hry**

Hra jako základní metoda prvního řádu, kdy je postup založen na modelování běžné reality života pomocí pohybu, řeči, psaní, manipulace s předměty atd. Jedná se o úplné zrcadlení skutečnosti hrou. Takováto hra je nositelem divadelně – dramatického sdělení.

Můžeme říci, že plná hra je metodou univerzální, schopnou naplňovat prakticky všechny cíle dramatické výchovy.

CELEK B

- **Metody pantomimicko – pohybové**

- **Metody verbálně – zvukové**

Základní metody a techniky druhého řádu – jsou pro dramatickou výchovu také nezbytné a typické. Jde o postupy, které tvoří dramatickou výchovu tím, čím je, tedy oborem divadelně-dramatickým. Je zde spíše preferována fragmentární (neúplná) komunikační aktivita – například jen hraní rukama – pantomima, ztvárňování jen části běžné reality.

Metody pantomimicko – pohybové

Základním prvkem je pohyb, nevyužíváme při nich řeč ani zvuk. Využívání pantomimických činností je vhodné především pro malé děti a nezkušené hráče, protože jsou snazší než metody verbální.

Pantomimicko – pohybové metody jsou například:

- Částečná pantomima - hraná jen částí těla, některé partie těla se do pohybové aktivity nezapojují.
- Dotyková pantomima – vyjadřování a přijímání určitého sdělení dotykem
- Mechanická pantomima – pohyb je rozčleněn na fáze - mechanický pohyb – např. pohyb robota
- Narativní pantomima – hráči pantomimicky hrají to, co je vyprávěno
- Předávaná pantomima – hráči si předávají hru a každý vždy návazně a nezávisle pokračuje v rozvíjení děje ve stejné roli jako hráč předtím – například si hráči předávají hru na kontrabas nebo pohyb postavy na rušné ulici, další verzi může být, že si hráči předávají žezlo pantomimické akce tím způsobem, že například jeden z nich vyše po kroužku ostatním imaginární předmět, s nímž každý hráč podle sebe krátce zaimprovizuje
- Živá loutka – hráčovo tělo (nebo jen část těla) se stává loutkou, která je vedena jiným hráčem
- Živé obrazy - zachycení určité situace strnulým postavením hráče – jeho výrazem, postojem.
- Převrácený (pantomimický) dabing – jeden z hráčů propůjčí postavě hlas a druhý pohyb

Metody verbálně – zvukové

Základním prvkem verbálně – zvukových metod je zvuk nebo slovo, cíl je zaměřen hlavně tedy na jeho tvorbu. Verbální komunikace je vždy doplňována tou neverbální – gestikulace, postoj... tzn., že nelze oddělit veškerý pohyb. Aktivity založené na slovním projevu jsou pro hráče těžší a složitější než u metod pohybových, proto je vhodné je zařazovat až po aktivitách pohybových a pantomimických.

Některé z verbálně – zvukových metod:

- Alter ego – na principu „druhého já“. Jeden z hráčů hraje vnější chování určité postavy, druhý hráč vyjadřuje vnitřní prožitky stejné postavy – vyjadřuje její myšlenky, svědomí
- Brainstorming - vyjadřování veškerých asociací, myšlenek smysluplných i zdánlivě nesouvisejících, k danému tématu
- Imaginativní hra - hráči v roli nebo sami za sebe domýšlí kontext k danému předmětu (čí je, jaký je jeho příběh) nebo přetváří jeho význam
- Mluvicí předměty – hráč propůjčuje svůj hlas loutce, předmětům...
- Předávaná řeč – hráči si předávají slovo tak, že např. vypráví jeden příběh, z něhož každý řekne jen jednu větu

CELEK C

- **Metody graficko – písemné**
- **Metody materiállově věcné**

Zahrnuje metody a techniky **doplňující a podporující** metody základní – nejsou typicky dramatické – kreslení, práce s papírem apod., protože neužívají primárně tělo jako základní prostředek při ztvárnění jiné skutečnosti.

Metody graficko – písemné

Základním prvkem je psaný, kreslený nebo malovaný projev, který je vytvářen, do-
tvářen či přijímán a užíván hráči v rolích i mimo ně. Využívají se při startování dramatu,
získávání a přijímání informací, vytváření kontextu, navozování atmosféry apod. Jsou to
například deníky, dopisy, dokumenty, fotografie, letáky, inzeráty, mapy a plány, myšlenko-
vé mapy, obrazy, plakáty, scénáře, telegramy, zprávy nebo odborné texty.

Metody materiállově věcné

Metody založené na práci a manipulaci s různými materiály. Mezi ně se řadí např.
práce s jakýmikoliv objekty, práci s kostýmem, práci s loutkou, práci s maskou, práci s
rekvizitou, práci se zástupnými předměty, ale také práci s prostorem, světlem a stínem.
(Valenta, 2008)

5.3 Metody a techniky využívané v mateřské škole

Terminologie pojmů metody a techniky nejsou v dramatické výchově vyjasněné a tudíž jsou brány jako jednotné. Metodu můžeme chápat jako dlouhou cestu, která je široká a můžeme ji různě přetvářet. Zato technika je konkrétnější a užší. Uvádím zde několik vybraných technik, které jsou vyžívané v mateřské škole.

5.3.1 Práce s rekvizitou

Rekvizita může představovat cokoli, co využívá pedagog při práci s dětmi (knihy, loutky, maňásci, kostýmy...) nebo co využívají děti samy při spontánní hře mezi sebou.

5.3.2 Narativní pantomima

Tuto techniku děti často využívají ve spontánní hře, kde s oblibou zobrazují činnosti jiných lidí. Kromě verbální paměti se zapojuje i paměť pohybová. Učitel může narativní pantomimu vhodně využít například při seznamování s písní „Šla Nanyňka do zelí“, kdy učitelka píseň zpívá, a děti ztvárňují děj.

5.3.3 Improvizace

Improvizace je učitelkami využívána během celého dne, kdy neustále reaguje na otázky dětí a nově vzniklé situace.

Jako příklad improvizace uvádím hru při seznamování dětí na začátku školního roku, kdy dítě řekne své jméno a ukáže například, co dobře umí nebo co má rád. Ostatní děti mohou hádat, co předvádí.

5.3.4 Štronzo

Štronzo je kouzelné slovo, které znamená zkamenění, konec pohybu. Můžeme využít různé písně nebo předměty, např. Děti se pohybují za doprovodu písně a v momentě, kdy je píseň přerušena, zkamení. (Svobodová, Švejdová, 2011)

6 UČITEL DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Úspěšnost učitele dramatické výchovy zajišťují dvě oblasti. Jedná se o oblast základní profesní vybavenosti a speciální vybavenosti pro dramatickou práci. Vybavenost učitele pro tuto práci vychází z principů humanistické psychologie, kterou představují Abraham Maslow, Carl Rogers a Viktor Frankl. Humanistická psychologie klade důraz na důvěru v člověka a tuto charakteristiku tohoto směru by měl umět učitel sám vložit do své osobnosti a na tomto základě vést svoji práci s dětmi.

6.1 Předpoklady pro vedení dramatické práce

Vybavenost učitele pro úspěšné vedení skupinové práce

- Učitel je součástí skupiny, akceptuje skupinový proces
- Umí vytvořit příznivé klima
- Důvěřuje skupině
- Jeho chování a prožívání je harmonické, v jednotě
- Vyjadřuje zájem o každého člena ve své skupině, přijímá ho jaký je
- Je empatický, tolerantní, působí uvolněně

Vybavenost učitele pro vlastní dramatickou práci

- Ovládnout techniku řeči
- Schopnost improvizace a identifikace v roli
- Umět přijmout roli
- Zvládnout v roli použít jak neverbální vyjádření, tak pohybové
- Umět přijmout a realizovat souhru rolí
- Být schopen naplánovat hodinu, tvořivě reagovat na nové situace
- Zvládnout reflexy s přijetím zpětné vazby
- Osvojení si didaktických zásad, metod a technik dramatické práce
- Znat odbornou literaturu, historii (Koťátková, 1998)

6.2 Učitel a žák v dramatické výchově

Dramatická výchova přinesla na půdu školy nový styl práce i nový vztah učitel- žák i žák- žáci. Nastal i problém v kompetencích učitele dramatické výchovy ve škole. Učitel aktivně vstupuje do procesu jako spoluhráč. To je něco, co dramatickou výchovu odlišuje od jiných koncepcí moderního vzdělávání. Pedagog musí být vybaven speciálními kompetencemi, například musí zvládat plynulý přechod mezi jednotlivými rovinami. Zejména mezi rovinou pedagogickou a herní, s vědomím jejich hranic i prolínání, zvládat techniku řeči a pohybu, jako výrazového prostředku, přijmout roli v intencích se základními hereckými předpoklady, plánovat hodinu, zároveň být schopen improvizace flexibility, v případě neočekávaného vývoje v rovině herní, pedagogické i lidské, být schopen dramaturgické, dramatizační i režijní práce.

Dramatická výchova očekává nejen jiný typ vedení a učitele vybaveného širšími kompetencemi, ale očekává i jiný způsob práce žáků. (Spilková, 2005)

Žák nevstupuje do procesu jako pasivní přijímatel, ale jako aktivní spoluvůrce. Proces dramatické výchovy probíhá ve skupině, převažuje prvek kooperace a skupinového sdílení.

Dramatická výchova mění vztah učitel- žák ve vztah vzájemně respektující a spoluvůrčí, mění klima ve třídě, její metody jsou založené na činnostním principu, jednání, prožívání, skupinových formách práce při respektování individuality, pracující s reflexí a hodnocením na základě získané zkušenosti. (Spilková, 2005)

7 DRAMATICKÉ HRY A IMPROVIZACE

Uvádím zde několik her, cvičení, které si vyzkouším s dětmi v rámci naší realizace projektu v MŠ. Hry a cvičení jsou zaměřené na konkrétní principy dramatické výchovy. Vybrala jsem takové, které se dají přizpůsobit a použít nejen pro děti ZŠ ale i pro děti předškolního věku.

7.1 Charakterizace, hra v roli

Charakterizační cvičení začínají společenskými hrami typu „co by to bylo, kdyby to bylo“ apod. Většinou tyto hry usilují o vcítění se do druhých a o pěstování schopnosti jedince intuitivně odhadovat vnitřní pochody druhých. Do této skupiny patří také různé pantomimy, spojené s nějakou charakteristikou, hry na sochy, na řemesla, hry s klobouky. Patří sem i hry s výměnou rolí, jejich základem je zkoumání a poznávání pocitů a postojů druhých. (Machková, 2007b)

DVOJICE (H.Goldemund)

Dvojice hráčů představuje vždy dvojici osob nebo tvorů, kteří patří k sobě – pán se psem, prodavač a zákazník, policista a řidič, lékař a pacient, žák a učitel, kůň a jezdec, matka a dítě, dvojice z literatury – např. Honza a drak, Ferda mravenec a brouk Pytlík, Anička skřítek a Slaměný Hubert, Čert a Káča atd. (Machková, 2007b)

7.2 Improvizace s dějem

U improvizací je sice určeno prostředí a role, často s dost bohatými danými okolnostmi, ale látka sama o sobě neobsahuje dramatický konflikt ani souvislý děj, který má počátek, prostředek a konec. Může se ale stát, že se zvolí jedno téma pro více činností a pak se lze dostat k hledání konfliktů.

ROZHOVOR V RESTAURACI (P. Chilver)

Host sedí v restauraci a jí. Přijde cizí člověk a sedne si k jeho stolu. Objedná si a zahájí rozhovor o počasí. Když dostane jídlo, pokračuje v rozhovoru a pak se natáhne přes stůl pro sůl a pepř. O několik vteřin později se natáhne znovu, a co nejzdvořilejším způsobem

vezme brambor z talíře prvního hosta a začne ho jíst. Jak se první hráč zachová? (Machková, 2007b)

7.3 Pohyb a pantomima

Jedná se o spojení pohybu s představivostí, s fantazií, s osvojováním prostorového citění a rytmu, tempa a dynamiky a rozvíjením výrazu.

PANTOMIMICKÉ ŘETĚZCE

Hráči jdou za dveře, zůstane tam jen jeden, ten dostane od vedoucího námět na pantomimu, kterou má předvést dalšímu hráči, např. stavíš sněhuláka, jedna koule se ti odkutálí, snažíš se ji zpět dovalit do kopce, hledáš hrnec a koště atd. Pak vedoucí zavolá druhého hráče, první mu svou pantomimu předvede a odejde mezi diváky. Zavolá se třetí hráč, druhý mu předvede pantomimu, jak ji pochopil, pak odchází mezi diváky a zavolá se další.

Varianta: hráči sedí v kruhu, jeden hráč je uprostřed, druhý sedí obrácen z kruhu ven. Hráč v kruhu provádí pantomimu, třetí hráč v určité chvíli řekne stop, první hráč zůstane v pohybu i výrazu, druhý se otočí a zaujme postoj prvního, vyjde z postoje a výrazu a rozvíjí dál jednání, třetí je obrácen, čtvrtý říká stop atd. (Machková, 2007b)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 REALIZACE PROJEKTU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

8.1 Charakteristika MŠ a struktura třídy

Projekt jsem realizovala s dětmi v mateřské škole s celodenním provozem v obci nedaleko Valašských Klobouk. Jsou zde dvě třídy rozděleny podle věku. Sluníčka jsou mladší děti ve věku 3-5 let a druhá třída s názvem Květinky se skládá z dětí ve věku 5-7 let. Pro realizaci projektu jsem si zvolila třídu starších 15 dětí, které však také neměly doposud s dramatickou výchovou téměř žádné zkušenosti.

8.2 Charakteristika projektu a jeho cíle

8.2.1 Charakteristika projektu

Projekt jsem realizovala 2-3 x týdně po dobu jednoho měsíce, kdy první lekce byla především zaměřená na mé seznámení s dětmi, navození příjemné atmosféry a uvolnění napětí a hry nebo činnosti, které si děti vyzkoušely, sloužily jako počáteční motivace, která vzbudí v dětech zájem a zvědavost pro následující setkání. Poslední lekce byla věnována na nacvičování tří závěrečných vystoupení pro rodiče a ostatní děti, také výrobu kulis, kostýmů a jiné organizační záležitosti.

Ostatní lekce (2. - 7.) jsou sestaveny z nabídky dramatických a improvizčních her a činností spojených s pohádkovým příběhem a jeho zdramatizováním. Tyto činnosti rozvíjí dětskou představivost, kooperaci mezi dětmi a estetické cítění. Pomocí těchto pohádkových her se děti dovedou realizovat a prostřednictvím rolí lépe vyjadřují své pocity. Dramatické činnosti odbourávají dětský ostych a strach, který jinak bývá nepřekonatelnou překážkou dětského projevu.

8.2.2 Zdůvodnění potřeby

Tento projekt může sloužit jako inspirace k tomu, jak prostřednictvím dramatické výchovy můžeme směřovat k ideálu výchovy a vzdělávání, kterým je dobrý, moudrý, aktivní, šťastný a zodpovědný člověk. Východisko je v jedinečnosti dítěte, aktivním učení a začleňování do skupiny a kolektivu.

8.2.3 Cíle projektu

- seznámit děti s dramatickou výchovou (základní pojmy, metody a techniky dramatické výchovy...)
- naučit děti zvládat prvky a postupy dramatického umění a s jejich pomocí prozkoumávat a vyjadřovat své city, myšlenky, názory a postoje
- přispět k rozvoji sociálních postojů a vztahů
- přispět ke kultivaci, obohacení a rozvíjení výrazových prostředků sloužících k sociální komunikaci (především řeč a pohyb)

8.2.4 Cílové kompetence:

- dítě se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady dramatickými prostředky
- dokáže přirozeně a bez zábran komunikovat, navazovat kontakty a spolupracovat s ostatními
- dokáže se domluvit slovy i gesty, ovládá dech, tempo i intonaci řeči a správně vyslovuje

8.3 Průběh projektu

Věk dětí: 5-6 let

Počet dětí: 15 dětí

Délka projektu: 4 týdny

Časový plán:

1. TÝDEN- 3 lekce (3 x cca 60 min.)
2. TÝDEN- 2 lekce (2 x cca 60 min.)
3. TÝDEN- 2 lekce (2 x cca 60 min.)
4. TÝDEN- nácvik na představení

I. TÝDEN

PRVNÍ LEKCE: Seznámení se s dětmi pomocí kontaktních her, přípravná cvičení

Kontaktní hry:

- „*V dobrém jsme se sešli*“ – chodíme po celém prostoru, podáváme si ruce, zpíváme a díváme se do očí, přidáme náladu, atd.
- „*Komunikativní kruh*“ – po kruhu putuje míček, kdo ho má, představí se a řekne, co má rád, jakou má náladu, apod.
- „*Posílám míček, protože*“ (libovolně posíláme míček vybrané osobě, zdůvodníme proč např. „Posílám míček Libuše, protože se mi líbí její svetr“). Libuška posílá míček dalšímu. Hru hrajeme v kruhu.

Přípravná cvičení:

TĚLO A ROZHÝBÁNÍ

- **Na Mrazíka-** Děti se volně pohybují v prostoru. Mrazík se s čarounou paličkou někoho dotkne, ten zkamení (pozice, v které byl chycený). Zachránit ho může kamarád pohlazením.
- **Na babu-** Děti volně běhají a ten, kdo honí, jim odevzdává „babu“ plácnutím. Chycený se může zachránit postojem na jedné noze a pohlazením ho druhé dítě odčaruje.

PROSTOR

- **Hračky-** Děti se rozptýlí v prostoru jako hračky v hračkárně. Je noc a ony obživnou. Tancují a poskakují na veselou hudbu. Ozve se triangel a děti se vrátí na svoje místo jako předtím.
- **Řeč bubnu-** Děti se volně pohybují po prostoru. Na úder čarovného bubnu se změní prostředí a děti reagují pohybem – jdeme vysokou trávou, v hustém lese, po horké pláži, jedeme na koni po louce s překážkami...

RYTMUS A VNÍMAVOST

- **Na zrcadlo** - Děti kráčí v kruhu v rytmu říkanky. Jedno dítě jde v protisměru a na poslední slovo říkanky se zastaví a s dítětem naproti si zahrají na zrcadlo (poskoky, kmity nohama, úklony...).
- **Zubaté kolečko** – Děti sedí v kruhu a vytleskávají rytmus do kolen (nejdřív pomalíčku, potom zvyšujeme rychlost). Povím barvu (zvíře, jména dětí apod.) a děti je vyjmenovávají bez vypadnutí z rytmu.

KONTAKT

- **Míč** - Děti stojí v kruhu a házejí si s imaginárním míčem. Sledují jej a dorozumívají se očima. U koho zůstane míč na konci hry, ten jej uklidí.
- **Na stín** - Děti vytvoří dvojice a pohybují se za sebou (nejprve pohyby na místě, poté pomalými pohyby do prostoru). Druhý napodobuje prvního (stín je stále s tebou, co uděláš, udělá také on).

DRUHÁ LEKCE: Četba pohádky „O kohoutkovi a slepičce“; hry a činnosti na téma dané pohádky

1. Četba pohádky a její rozbor

O kohoutkovi a slepičce

Byl jednou jeden kohoutek a slepička. Jednou se spolu vydali do obory na jahody. Slepička za chvíli uviděla jahůdku a rozdělila se s kohoutkem o půlku. Po chvíli ji našel i kohoutek, ten byl ale lakomý a o jahůdku se nerozdělil, jahoda byla ale příliš velká a kohoutek se začal dusit.

„Slepičko, slepičko! Dej mi vodu nebo se udusím!“ Slepička se rychle rozeběhla ke studánce, až se jí peříčka čepýřila. Prosila studánku: „Studánko, studánko, dej mi vodu. Kohoutek leží v oboře a nožky má nahoře. Bojím se, že umře.“ „Dám Ti vodu, ale až přineseš od švadlenky šátek“. Slepička pelášila za švadlenkou Aničkou.

„Aničko, Aničko, dej mi šátek pro studánku. Studánka mi dá vodu pro kohoutka, leží tam v oboře a nožky má nahoře. Bojím se, bojím, že umře.“ „Dám ti šátek pro studánku, až mi přineseš botičky od ševce.“ Slepíčka utíkala za ševcem Matoušem, až se jí peříčka čepýřila.

„Matouši, Matouši! Dej mi botičky pro švadlenku Aničku. Anička dá šátek pro studánku. Studánka dá vodu pro mého kohoutka. Leží tam v oboře a nožky má nahoře. Bojím se, bojím, že umře.“ Matoušovi bylo slepičky líto. Dal botičky Aničce. Anička dala šátek studánce. Studánka dala vodu slepičce. Ta utíkala do obory, jen co jí nožky stačily. Dala kohoutkovi napít a od velké jahody ho osvobodila.

A kohoutek? Ten se poučil a od té doby se se slepičkou o všechno hezky dělil.

2. Asociační kruh - Kohoutek a slepička se po dlouhé zimě těší na příchod jara. Děti se posadí po obvodu kruhu a každé z nich postupně jedním slovem se bude snažit vyjádřit, co se mu vybaví, když se řekne slovo jaro. Až všechny děti vysloví svoji asociaci, budeme pokračovat druhým kolem, kdy každé dítě vymyslí, co může, nebo co je potřeba, aby kohoutek se slepičkou ve svém příbytku udělali. Například: „Protože byla dlouhá zima, mají kohoutek se slepičkou na dvorku veliký nepořádek, proto je potřeba, aby si jej pořádně uklidili.“

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

3. Rostoucí tráva - Děti se rozestaví po herním prostoru. Spustí se do hlubokého dřepu (mohou sklonit hlavu až k zemi). Paní učitelka pustí relaxační (pomalou) hudbu a děti začnou předvádět, jak roste tráva. Důležité je, aby jejich pohyby byly co nejpomalejší, a sladily je s hudbou. Hru můžeme obohatit tím, že dětem dáme instrukci, například „fouká vítr“, a děti se budou pohybovat ve větru. Pokyny můžeme během hry obměňovat.

- **Časová dotace:** 2 minuty
- **Pomůcky:** relaxační hudba
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí, zahrada MŠ

4. *Čí je vajíčko?* - Před začátkem této hry si každé dítě vystřihne ze čtvrtky vajíčko a barevně si je vybarví pastelkami. Děti se svými vajíčky začnou chodit po prostoru a vzájemně se potkávat. Když se potkají ve dvojici, tak si svá vajíčka vymění se slovy například: „dávám ti Vojtovo vajíčko.“ a předá jej kamarádovi nebo kamarádce. Druhé dítě udělá to samé se slovy například: „Dávám ti Kačky vajíčko.“ Poté děti pokračují ve hře s vajíčkem svého kamaráda a předávají je dále. Na konci hry se děti posadí po obvodu kruhu a každé z nich poví, čí vajíčko drží v ruce.

- **Časová dotace:** 5 minut
- **Pomůcky:** malovaná papírová vajíčka
- **Prostorová organizace:** školní třída

5. *Vyprávěj pohádku* - Děti se posadí po obvodu kruhu a první z nich začne vyprávět pohádku „O kohoutkovi a slepičce“. Převypráví první krátký úsek pohádky, do kterého řekne jednu dějovou věc, která do příběhu nepatří. Další dítě v řadě tuto nepravdu opraví a bude pokračovat dalším krátkým úsekem ve vyprávění pohádky. Takto hra pokračuje do té doby, dokud není pohádkový příběh převyprávěn do konce.

- **Časová dotace:** 5 minut
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

6. *Sezení na vejcích* - Děti na začátku hry vytvoří dvojice, nejlépe chlapec s dívkou (ale není podmínkou). Dvojice budou představovat slepičku a kohoutka. Slepička zrovna snesla vajíčka a musí je vysedět. Předvádí tedy, jak sedí na vajíčkách a co při tom vše dělá. Úkolem kohoutka bude o slepičku se během jejího sezení na vajíčkách starat. Můžeme sehrát dvě varianty této hry. První, že děti mohou mezi sebou verbálně komunikovat, a druhá, že používají pouze citoslovce kohoutka a slepičky.

- **Časová dotace:** 2–3 minuty
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

7. *Zachraň svá vajíčka* - Před začátkem hry vytyčí paní učitelka za pomoci švihadla nebo provazu uzavřený prostor (nejlépe kruh) o průměru cca jednoho metru. Poté určí jedno dítě, které bude slepička. Ta má za úkol sedět v kruhu plném vajíček a hlídat si je. Ostatní děti musí slepičce vajíčka odebírat tak, aby se jí (dětí) slepička nedotkla. Koho se slepička dotkne, vypadává ze hry. Na hru si stanovme nějaký časový limit (doporučuji 30 vteřin). Děti se v roli slepičky prostřídávají.

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** provaz nebo švihadlo, vajíčka z papírových koulí
- **Prostorová organizace:** školní třída

8. *Uloupená vajíčka* - Před začátkem hry rozdělíme děti do dvou stejně početných skupin. Každá skupina bude mít na své straně vytyčen prostor (kurník), za pomoci provazů nebo švihadel, o průměru cca jednoho metru. Do každého kurníku umístíme stejný počet vajíček z papírových koulí. Každé z družstev má za úkol, uloupit z kurníku soupeře co nejvíce vajíček a přenést je do svého kurníku. Každé dítě může najednou ze soupeřova kurníku vzít jen jedno vajíčko. Určíme časový limit, po který se bude hra hrát. Děti si nemohou při hře nijak bránit.

- **Časová dotace:** 2–3 minuty
- **Pomůcky:** vajíčka z papírových koulí, provazy nebo švihadla
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí, zahrada MŠ

TŘETÍ LEKCE: Dramatizace pohádky „O kohoutkovi a slepičce“

- Na začátku lekce se s dětmi posadíme do kroužku a připomeneme si, co jsme dělali minule a jaká pohádka nás po celou dobu provázela. Vyzkoušíme si z hlavy, všichni společně, převyprávět celou pohádku.
- Navrhne dětem, že bychom si mohli postavit malé divadélko přímo u nás ve třídě a pohádku si zahrajeme pomocí našich maňásků. Dopředu si připravím některé maňásky a z těch dám dětem vybírat. Jelikož děti při hledání maňásků zjistí, že nemohou najít slepičku a naopak švadlen nebo kovářů se nám sešlo více, navrhne dětem, že si můžeme pohádku pozměnit a vybereme maňásky podle sebe.

- Nejprve si ale sedneme do kruhu a pokusíme se s dětmi vymyslet, jak pohádku pozměnit. Například se budeme ptát: „Co by mohl kohoutek sezobnout jiného?“, „Načem by mohla slepička cestovat?“, „Jak jinak by se mohla zachovat?“, „Koho bychom mohli nahradit někým jiným?“
- Necháme děti, aby se domluvili, kdo chce hrát divadlo a kdo chce být divák, rozdělíme role a děti se pokusí zahrát naši novou, v kruhu vymyšlenou, verzi naší pohádky.
- Na závěr se společně opět posadíme do kroužku, zhodnotíme, jestli se nám pohádka povedla, na co jsme zapomněli, nebo co by šlo vylepšit.

REFLEXE- I. TÝDEN:

Na začátku první lekce byly děti stydlivé a nejisté, s čímž jsem samozřejmě počítala. Při honičkách, se děti hezky uvolnily a hrály spontánně, s radostí a rychle pochopily pravidla. Musela jsem pouze upozornit děti na nutnost vyhýbat se srážce jako prevenci úrazu a také že by si měly všimnout všech, co potřebují pomoci, nejen nejlepších kamarádů.

Na hře „Hračky“ děti asi nejvíce ocenily způsob pohybu a potřebu vrátit se do původní polohy. Některé děti se navzájem kopírovaly, ale když jsem je upozornila, pokoušely se o vlastní projev.

Děti mají velice rády pohyb v rytmu, proto se s radostí vrhaly i do dalších her. Při hře „Míč“ se děti pokoušely posílat míč opět jen nejlepším kamarádům, na což jsem je upozornila a poté již ve třídě panovala příjemná atmosféra.

Při poslední hře 1. lekce „Na stín“ se děti uklidnily, utišily a bylo vidět na jejich tvářích napětí a soustředění. Pohyby jsem se pokusila ještě o něco zpomalit prostřednictvím relaxační hudby.

Celkově se mi první lekce zdála jako vydařená a plnila funkci seznámení, rozhýbání, uvolnění a komunikování.

Asociační hry mají děti předškolního věku ve veliké oblibě a vyžadují je. Bylo moc zajímavé pozorovat, jak děti dovedou svým osobitým způsobem sladit pohyby (rostoucí trávy) s relaxační hudbou.

Hra „Čí je vajíčko“ je velice dobrá seznamovací hra, která rozvíjí dětskou paměť. Byla jsem velice mile překvapená, kolik dětí si správně zapamatovalo vajíčko svého kamaráda. Hra „Vyprávěj pohádku“ vyžadovala dokonalou znalost příběhu „O kohoutkovi a slepičce“, proto bych příště pohádku více zopakovala, aby nevznikaly dlouhé pomlky při vzpomínání.

V další hře děti uměly zvolit velice účinnou taktiku, kdy odlákala jedna skupinka pozornost slepičky a druhá jí zatím ukradla vajíčko. Poslední hra „Uloupená vajíčka“ byla celkem náročná na striktní dodržování pravidel a bylo potřeba dbát na bezpečnost dětí, avšak nakonec se zvládla také bez problémů.

Ve třetí lekci měly děti hromadu nápadů, jak by se mohla pohádka pozměnit a velice se u vymýšlení bavili. Padaly tam návrhy, že by mohl kohoutek sezobnout celý chleba, auto nebo dokonce slepičku a nakonec se domluvily na hodinkách, které budou z břicha kohoutka tikat. Dále děti vymýšlely různé dopravní prostředky, na kterých by mohla slepička cestovat, a dohodly se na motorce. Při vymýšlení jiných postav se objevovaly návrhy různých zvířátek, podle toho, jaké měly k dispozici maňásky a místo kohoutka vybraly prasátko a místo slepičky tučňáka. Divadlo dopadlo také moc dobře, děti se smály vlastním nápadům a hezky se vystřídal.

II. TÝDEN

ČTVRTÁ LEKCE: Četba pohádky „Perníková chaloupka“; hry a činnosti na téma dané pohádky

1. Četba pohádky a její rozbor

Perníková chaloupka

Byl jeden chudobný otec, který měl dvě děti, Marušku a Honzíčka. Otec chodíval do lesa dřevo kácet a o děti se starala maminka. Když umřela, otec se znovu oženil, aby našel dětem matku, která se o ně bude zase starat. Ta byla ale velice zlá a panovačná, neměla ráda děti ani otce.

Jednou poručila macecha muži, aby děti zavedl do lesa a domů se už více nevracely. Muži se to velice protivilo, ale macecha mu nedala pokoj a on se jí bál, ale jednoho dne se smutným srdcem řekl dětem, aby šli s ním do lesa a vzaly si džbánky na jahody. Dětem se velice líbilo, že mohou jít s otcem do lesa a radostí skákaly. Otec je zavedl do hlubokého lesa na velkou mýtinu plnou jahod a řekl jim, aby sbíraly jahody a dokud ho budou slyšet tlouci, budou vědět, že je blízko. Jenže otec se snažil své děti ošálit a přivázel mezi stromy palici, která se větrem houpala a tloukla do stromů a on se vrátil zpět domů.

Děti měly džbánky už plné i prázdné žaludky naplnily a spěchaly za otcem, ale našly jen jeho palice burácející do stromů. Honzíček se začal bát a Maruška ho utěšovala, že se pro ně tatínek vrátí. Raději zůstali na místě a čekali na otce, mezitím snědli všechny jahody, které natrhali. Opět džbánky naplnili, ale za chvíli se začalo stmívat, přestal i tlukot tatínkových palic. Strach jim nedal a šli tatínka hledat. Volali spolu na otce, ale jen ozvěna se jim vracela a žádná odpověď. Mařenka se obávala, že zabloudili a otce už nenajdou. Museli zůstat přes noc, Honzík měl velký strach a Mařenka jako starší a moudřejší vylezla na strom, jestli třeba neuvidí světlo a tam, by se pak na cestu dali. Mařenka jen přeci světlo zahlédla, zavolala na Honzika a slezla dolů.

Vydali se za světýlkem a došli z lesa ven na zelenou louku, na ní stála krásná chaloupka z perníku. Přišli až k okénku a koukli se dovnitř, seděla tam stará bába a dědek. Honzíček měl nápad vylézt na střechu a uloupnout si perníček. Mařenka se bála, ale to Honzika nezastrašilo a perníček uloupnul a házel je Mařence dolů. Bába něco zaslechla,

jak kdyby někdo loupal perníček a poslala dědka ven. Dědek vyšel a ptá se: „Kdopak nám to loupe perníček?“. „To jen větříček,“ ozvala se Mařenka tenkým hláskem a dědkovi odpověď stačila a zašel zpátky do chaloupky. Děti se spokojeně najedly a pod oknem si lehly. Ráno si opět vlezl Honzíček na střechu a uloupnul další perníček. Bábě to zase nedalo a dědka znovu poslala ven. To už dědkovi Mařenčina odpověď nestačila, protože ji uviděl a spěchal to říct bábě. Mařenka slyšela, jak bába dědkovi říká, že až je chytí, tak si je upeče. Zavolala na Honzíčka, aby slezl dolů a pospíchal. Honzík seskočil, chytli se s Mařenkou za ruku a utíkali, co jim nohy stačily. Dědek se hnál za nimi, ale že byl tlustý a nemotorný, nemohl jim stačit.

Po cestě potkali ženu na poli a poprosili ji, aby jim ukázala cestu, kam se mohou vydat, že je honí zlý dědek z perníkové chaloupky, kterému uloupili kousek perníčku ze střechy. Plečka je poslala cestičkou do lesa a pravila, že dědka zdrží. Dědek k plečce došel udýchaný a ptá se: „Osobo, neviděla jste tudy jít dvě děti?“. Odpověděla jako by mu nerozuměla: „Pleju len.“. „Osobo, ptám se, jestli jste tu neviděla jít děti?“

Žena mu dlouhou dobu na otázku neodpověděla a místo toho mu jen vždy odvětila, že se len trhá, mácí, suší, po vytření vochluje, nadívá se na kužele a příst, pak se souká a tká na tenké plátno, utkané plátno se vybilí, nastříhá a ušijí se z něj košile. Jak slíbila dětem, dědka opravdu zdržela. Při poslední jeho otázce, jestli neviděla děti, mu odvětila: „Děti, nu to jste měl říct hned, viděla a šly tou cestičkou po poli přímo k tomu potoku, ale to už je nedohoníte, hodně pospíchaly!“

Žena dědkovi ukázala na opačnou stranu, než děti poslala. Dědek si zlostí odplivnul a odkráčel domů. Žena z pole také zmizela a děti našly cestu domů.

2. Pravda a lež - Děti se posadí po obvodu kruhu a jedno po druhém převypráví každý svůj úsek pohádky „O perníkové chaloupce“ formou pravdy a lži. Například jedno dítě v kruhu povídá „Byl jednou jeden rybář a ten měl dva syny“. Dítě po jeho levé ruce reaguje „to není pravda, nebyl to rybář, ale dřevorubec, a neměl dva syny, ale syna Jeníčka a dceru Mařenku“. Poté vysloví další lež z pohádky a stejným způsobem pokračuje opět dítě po jeho levé ruce. Hra končí v okamžiku, kdy se všechny děti v kruhu vystřídají.

- **Časová dotace:** 5–7 minut
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

3. Pečeme perníčky - Děti se postaví po obvodu kruhu, před sebou mají záda kamaráda a na nich začínají péct perníčky. Řekneme dětem například „očistíme vál“ a děti přejíždějí rukama po zádech kamaráda stojícího před ním, jakoby čistí. Další náš pokyn zní „nasy-peme mouku“ a děti pomocí ťukání prsty na záda sypou mouku. „Rozklepneme vejce“ – mírné udeření zavřenou dlaní do zad, „pocukujeme“ – jemné klepání prsty, „hněteme těs-to“ – masáž zad atd. Nakonec řekneme „šup perníčky do pece“ a každý plácne kamaráda před sebou.

- **Časová dotace:** 2 minuty
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

4. Ježibaba a lopata - Děti se rozdělí do dvojic a předem si určí, kdo je Ježibaba a kdo lo-pata. Za doprovodu hudby se pak volně pohybují prostorem. Na předem určený signál (např. když přestane hrát hudba) si každá ježibaba najde svoji lopatu a postaví se proti ní (ke své lopatě se blíží jako ježibaba, tajuplně a s roztaženýma rukama). Jako alternativu, pak můžeme zvolit úpravu pravidel, např. že si ježibaby najdou každá jinou lopatu.

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** CD přehrávač
- **Prostorová organizace:** školní třída

5. Sousoší - Doprostřed herního prostoru postavíme židli. Děti si utvoří dvojice a v té dvo-jici si domluví, co budou představovat (domlouvát dopředu se však nemusí). Nejprve při-jde k židli první dítě ze dvojice a zaujme polohu, pak druhé dítě a svoji polohou sousoší dotvoří. Ostatní děti pak hádají, co z pohádky sousoší představuje, např. ježibaba a kočka nebo Jeníček a Mařenka apod.

- **Časová dotace:** 5–10 minut
- **Pomůcky:** židle
- **Prostorová organizace:** školní třída

6. Větríček - Děti vytvoří dvojice. První z dvojice se postaví dopředu a druhý pak stojí za zády prvnímu a snaží se jej jemnými dotyky rozhýbat, jako když si vánek hraje se stromy. Můžeme pro dokreslení atmosféry reprodukovat relaxační hudbu. Vánek může být zpočátku mírný a postupně může zesilovat. Důležité je dbát na bezpečnost, aby dítě, které rozhýbává kamaráda, jej nepustilo na zem. Zpočátku nemusí být důvěra mezi dětmi veliká, ale postupně ji lze u dětí „vypěstovat“.

- **Časová dotace:** 1–2 minuty
- **Pomůcky:** relaxační hudba
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí

7. Jeníček a Mařenka v lese - Z počátku hry určíme dvě děti, které budou představovat Jeníčka a Mařenku. Ostatní děti pak vytvoří hustý les a budou se za doprovodu relaxační hudby mírně pohupovat ze strany na stranu. Jeníček s Mařenkou pak tímto lesem projdou z jednoho konce na druhý a budou jemně odklánět větve stromů. Až les projdou, zařadí se mezi stromy a Jeníčka s Mařenkou nahradí další dvojice z lesa.

- **Časová dotace:** 2–3 minuty
- **Pomůcky:** relaxační hudba
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí

8. Najdi perníček - Děti se postaví po obvodu kruhu (kruh musí být dostatečně velký), který bude vymezovat herní prostor. Dvěma dětem pak zavážeme oči a postavíme je naproti sobě v dostatečné vzdálenosti. Pak paní učitelka hodí doprostřed herního prostoru „perníček“ (např. kostku ze stavebnice) a děti, které mají zavázané oči, se „po čtyřech“ snaží předmět co nejdříve najít. Při této hře je nutné dbát na to, aby se děti nesrazily hlavami.

- **Časová dotace:** 5 minut
- **Pomůcky:** perníček (kostka ze stavebnice aj.)
- **Prostorová organizace:** školní třída

PÁTÁ LEKCE: Dramatizace pohádky „Perníková chaloupka“

- Postup dramatizace pohádky zůstává stále stejný
- Na začátku lekce se s dětmi posadíme do kroužku a připomeneme si, co jsme dělali minule a jaká pohádka nás po celou dobu provázela. Vyzkoušíme si z hlavy, všichni společně, převyprávět celou pohádku.
- Navrhne dětem, že bychom si mohli pohádku sami zahrát, ale aby to bylo zajímavější, nebudou herci mluvit, pouze ztvárňovat to, co uslyší v pohádce.
- Nejprve si ale sedneme do kruhu a pokusíme se s dětmi vymyslet, jak pohádku pozměnit. Například se budeme ptát: „Z čeho by mohla být chaloupka místo perníku?“, „Na co by mohla Mařenka vylézt, aby viděla světýlko?“, „Jak jinak by se mohly děti jmenovat?“
- Necháme děti, aby se domluvili, kdo chce hrát divadlo a kdo chce být divák, rozdělíme role a děti se pokusí zahrát naši novou, v kruhu vymyšlenou, verzi naší pohádky.
- Na závěr se společně opět posadíme do kroužku, zhodnotíme, jestli se nám pohádka povedla, na co jsme zapomněli, nebo co by šlo vylepšit.

REFLEXE- II. TÝDEN :

Děti se při dramatických činnostech a hrách dovedly krásně vcítit do fiktivních postav a hru si užívaly. Při hře „Pravda a lež“ jsme si užili mnoho legrace, jelikož děti zvládly vymyslet velice vtipné „lživé“ tvrzení z pohádkového příběhu.

U pocitové hry „Pečeme perníčky“ děti velmi pozitivně vnímaly doteky, může se však stát, že máme ve třídě dítě, kterému budou dotyky nepříjemné, proto je vhodné si tuto skutečnost zjistit před začátkem hry.

Následující hra mně osobně naprosto nadchla. Je zajímavé sledovat při hře „Sousoší“, jaké děti vytvářejí výjevy z děje pohádky a co všechno se pod nimi dle dětské fantazie může skrývat. Děti si hru také užívaly a hodně se snažily, aby se jim sousoší podařilo.

Hry „Větríček“ a „Jeníček a Mařenka v lese“ jsou spíše relaxační a děti se u nich krásně zklidnily a uvolnily. Smyslová hra „Najdi perníček“ se mi zdála zpočátku trochu nebezpečná, ale když si nastavíme pravidla, děti se budou dobře bavit a hra bude mít úspěch.

V páté lekci děti opět neměly problém vymýšlet jiné varianty pohádky a již dopředu se těšily z toho, jaká to bude legrace. Konečné změny, které jsme v pohádce udělali, byla chaloupka ze smažených řízků, chlapce jsme přejmenovali na Davídka a dívku na Terezku, která bude šplhat na květinu.

Až na pár slov a smích se dětem pohádka technikou narativní pantomimou vyvedla moc dobře a děti celou lekci zhodnotily jako nejlepší ze všech.

III. TÝDEN

ŠESTÁ LEKCE: Četba pohádky „O Červené Karkulce“; hry a činnosti na téma dané pohádky

1. Četba pohádky a její rozbor

O Červené Karkulce

Žila jednou jedna hodná a milá dívčinka. Všichni ji měli velice rádi a ze všech nejvíce maminka s babičkou. Babička jí ušila červený čepeček a podle něj jí začali říkat Červená Karkulka. Babička bydlela na samotě u lesa, kde široko daleko nebyla žádná jiná chaloupka. Babička se tam starala o lesní zvířátka. Jednou v létě maminka napekla bábovku, do košíku přidala láhev vína a řekla Karkulce: „Babička má dneska svátek. Vezmi košík a zanes ho k babičce do chaloupky. Ale jdi rovnou, ať se v lese nezatouláš!“ Karkulka pokývala hlavou a zvesela se vydala na cestu. Cestu si zpříjemnila poskakováním a broukáním si.

Brzy se dostala do lesa, až došla k malému potůčku. Karkulka neodolala, zula si boty a začala máchat nožky ve studené vodě. V tom se před ní objevil vlk. „Dobrý den, Karkulko, kampak jdeš?“ zeptal se. Hlas mu skřípal, přestože se snažil mluvit drobounce, aby Karkulku nepolekal. Ale Karkulka se vlka nebála a povídala mu: „Jdu k babičce do chaloupky v lese. Má dnes svátek, a tak jí maminka upekla bábovku.“

„Chceš ochutnat?“ nabízela vlkovi. Ten si přičichl ke košíku a ušklíbl se. „Maso nemáš?“ zeptal se znechuceně. „Nemám,“ odpovědělo děvčátko. „No, nevádí, bábovku si nechám k večeři,“ řekl vlk.

V duchu už ale přemýšlel, jak by dostal Karkulku. „A kdepak bydlí tvoje babička?“ „Ty to nevíš?“ divila se Karkulka, „přece v chaloupce za lesem. Půjdeš kousek podle potoka, potom zahneš doprava a už tam budeš.“ „Tak víš co, Karkulko, budeme závodit,“ navrhl vlk. „Ty půjdeš dolů kolem potoka a já proti vodě. Schválně, kdo bude u babičky dřív.“ Karkulka se jen zasmála, popadla košík s bábovkou a vínem a vydala se na cestu. Vlk šel kousek opačným směrem, ale za chvíli skočil do houští a hnal se křovím rovnou na kraj lesa.

Za chvíli už stál před babiččinou chaloupkou a klepal na dveře. „Kdopak to je?“ ozvalo se zevnitř. „To jsem já, Karkulka,“ zavolal tiše vlk. Babička se už nemohla vnučky dočkat a otevřela dveře. Vlk se na babičku vrh a spolkl ji. Potom si dal na hlavu její čepec, nasadil si na nos brýle a lehl si do postele. Vzal si babiččinu knížku a dělal, že čte. Karkulka se zatím v lese honila za motýly, sbírala maliny a prozpěvovala si, až konečně došla k chaloupce. Zaklepal na dveře a zevnitř se ozval chraptivý hlas: „Kdopak to ťuká?“ Karkulka se zarazila, ale pak odpověděla: „To jsem já, babičko, vaše Karkulka.“ „Pojď dál, děvenko, je otevřeno.“ Karkulka vešla dovnitř, a když spatřila babičku, podivila se: „Babičko, máte takový divný hlas.“ „I nediv se, děvče, napila jsem se studené vody a teď trochu stůňu.“ Karkulka tedy vyřídila pozdrav od maminky, postavila na stůl košík a šla dát babičce pusu. Ale jak ji uviděla zblízka, vylekala se: „Babičko, vy máte velké uši!“ „To abych tě lépe slyšela.“ „A babičko, vy máte velké oči!“ „To abych tě lépe viděla.“ „Ale babičko, vy máte velké zuby!“ podivila se Karkulka naposled. „To abych tě lépe mohl sníst!“ zařval vlk, vyskočil z postele a Karkulku taky spolkl! Jenže ta dvě veliká sousta ho velmi tížila. Svalil se zpátky do postele a tvrdě usnul.

Za malou chvíli šel kolem chaloupky myslivec, babiččin známý, a uslyšel zevnitř podivné chrápání, a tak se podíval oknem dovnitř. Vidí tam vlka s velikým břichem, jak chrápe v babiččině posteli. Na nic nečekal, vběhl dovnitř a tesákem rozpáral vlkovi břicho. Z něj vyskočila Karkulka, za ní babička, naštěstí obě živé a zdravé. Vlk zatím stále spal jako zabitý. Společně mu nasypali do břicha kamení a znovu ho zašili. Pak se schovali do kouta a čekali, co se bude dít. Vlk se za chvíli vzbudil a zaskuhral: „To mám ale žízeň!“ Dověkl se ke studni, nahnul se nad ni a kamení ho stáhlo dolů. Žbluňklo to, kamení ho samou tíhou táhlo ke dnu a vlk se utopil. Babička pak pohostila myslivce vínem a bábovkou, najedli se a myslivec Karkulku pro jistotu odvedl domů.

2. Poznej vlka – Jedno určené dítě odejde mimo herní prostor (za dveře) tak, aby nic, co se bude odehrávat, nevidělo. Děti si mezi sebou určí jednoho kamaráda, kterého přikryjí prostěradlem nebo dekou. Po příchodu dítěte, které bylo za dveřmi, je jeho úkolem poznat, kdo se skrývá pod dekou. Jiná varianta je ta, že dítě, které bude hádat, stojí na jednom konci herní plochy a ostatní děti na konci druhém. Na straně, kde stojí všechny děti, je na jedné polovině vyznačený prostor pro děti, a na druhé nějaká zástěna, kam se budou děti schovávat. Dvě děti drží v ruce plachtu z prostěradla, vstoupí s ním do prostoru k ostatním dětem,

jedno se pak za prostěradlo schová a neustále schované za prostěradlem jej odvedou za zástěnu. Úkolem dítěte, které hádá, je uhodnout, jakého kamaráda schovávají za prostěradlem.

- **Časová dotace:** 2–3 minuty
- **Pomůcky:** prostěradlo
- **Prostorová organizace:** školní třída

3. Co mám v košíčku? - Děti se postaví po obvodu kruhu. První dítě začne povídat „šla Karkulka za babičkou a v košíčku měla víno“, ostatní děti tuto větu zopakují. Na řadě je druhé dítě: „šla Karkulka za babičkou a v košíčku měla víno a bábovku“. Ostatní děti opět zopakují. Další dítě pokračuje stejným způsobem. Dobroty v košíčku se nám rozrůstají. Pokud jich je tam již hodně, pak mohou děti společnými silami vzpomínat, co vše v košíčku již Karkulka má.

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

4. Odkud vlk přichází? - Oblíbená smyslová hra. Děti se posadí po celém herním prostoru a budou mít každé šátkem zavázané oči. Jedno určené dítě bude vlk, a ten se co nejtíšeji bude snažit projít mezi sedícími dětmi. Pokud nějaké dítě zaslechne vlka vedle sebe, bude se jej snažit dotknout. Pokud se mu to povede, role si vymění.

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** šátky
- **Prostorová organizace:** školní třída

5. Horká bábovka - Děti se postaví po obvodu kruhu. Základní pomůckou potřebnou k této hře je horká bábovka (malý míček), kterou maminka upekla babičce, a právě ji vyndala z trouby. Jedno z dětí drží balón v ruce, a protože fantazie pracuje, ostatní děti křičí, že bábovka je velice horká. Dítě držící bábovku ji tedy hází nějakému jinému dítěti. To musí balón chytit, ale jen na chvíli, neboť ho opět „bábovka“ pálí. Odhazuje ji bez míření a další

dítě chytá. K této hře si vystačíme i s menším herním prostorem, neboť „příhrávky“ nejsou prudké.

- **Časová dotace:** 2–3 minuty
- **Pomůcky:** malý míček
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí, zahrada MŠ

6. Stíny v lese - Když šla Karkulka lesem, stmívalo se, viděla všude kolem podezřelé stíny. Možná že se tam někde za stromy skrývá zlý vlk. Na úvod této hry si děti utvoří dvojice. Jedno dítě představuje vlka „originál“ a druhé jeho stín. Děti (vlci originály) pak chodí po prostoru všemi směry. Druhé děti z dvojic (vlci stíny) se postaví za své vlky originály a dělají stejné pohyby. Děti mohou svými pohyby napodobovat nějaký děj z pohádky nebo jen tak volně improvizovat. U menších dětí doporučuji, aby pohyby byly ze začátku pomalejší, jakoby rozvláčné. Po chvíli si děti ve dvojicích role vymění.

- **Časová dotace:** 2–3 minuty
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída

7. Kampak, kam, Karkulko? - Po herním prostoru rozmístíme židle, kterých je o jednu méně než hrajících dětí. Pak určíme jedno dítě, které bude Karkulka. Děti se pohybují všemi směry po prostoru a ptají se Karkulky „kam jdeš, Karkulko?“. A ta jim odpovídá „jdu k babičce“. Děti se ptají „a jak je to daleko?“, Karkulka odpovídá například „čtyři kroky sloní“. A všechny děti udělají čtyři sloní kroky. Pokud však karkulka odpoví „já nejsem Karkulka, já jsem vlk!“, všichni včetně Karkulky se musí posadit na židli. Na koho židle nezbude, stává se Karkulkou, a hra pokračuje stejným způsobem.

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** židle
- **Prostorová organizace:** školní třída

8. Karkulko, kde jsi? - Děti utvoří velký kruh tím, že se postaví po jeho obvodu. Předem určíme dvě děti, Karkulku a vlka, kterým zavážeme oči, a postavíme je dovnitř kruhu. Vlk

drží v ruce hadrový obušek a ptá se Karkulky „Karkulko, kde jsi?“. Karkulka se jen tenkým hláskem potichoučku ozve „tady“. Vlk se snaží bouchnout obuškem do míst, odkud Karkulku slyšel, a zasáhnout ji. Pokud se mu to podaří, obě děti si role vymění. Prostřídáváme takto dvojice dětí do té doby, dokud se všechny děti v rolích nevystřídají.

- **Časová dotace:** 3–5 minut
- **Pomůcky:** obušek (hadrový pytel naplněný molitanovými kousky)
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí, zahrada MŠ

9. *Situační scénka* - Paní učitelka napíše na malé papírky nějakou charakteristickou vlastnost, kterou bude mít vlk nebo Karkulka. Děti si pak každý jednu z vlastností vylosují a paní učitelka jim pošeptá, která to je. Děti si tyto vlastnosti mezi sebou nesdělují. Začínáme rozehrávat situační scénku. Potká se jeden vlk s jednou Karkulkou a oba ztvární onu vlastnost, kterou si vylosovali, například veselý, smutná, bojácný, mrzutá, zlý, žárlivá aj. Ostatní děti, které nejsou momentálně v roli, hádají, jaké vlastnosti vlk s Karkulkou předvádějí.

- **Časová dotace:** 5–10 minut
- **Pomůcky:** žádné
- **Prostorová organizace:** školní třída, přírodní prostředí, zahrada MŠ

SEDMÁ LEKCE: Dramatizace pohádky „O Červené Karkulce“

- Na začátku lekce se s dětmi posadíme do kroužku a připomeneme si, co jsme dělali minule a jaká pohádka nás po celou dobu provázela. Vyzkoušíme si z hlavy, všichni společně, převyprávět celou pohádku, popřípadě si ji v něčem poopravíme nebo přizpůsobíme.
- Navrhne dětem, že bychom si mohli pohádku sami zahrát a domluvíme se, kdo by chtěl hrát jakou roli, kdo chce být divák a kdo bude „hercům“ radit. Děti se mohou v hraní prostřídát.
- Nejprve zkusíme lehčí variantu, kdy budeme vypravěči, kteří děti povedou správným směrem, a postupně se budeme snažit výstupy vypravěče omezit a necháme děti, ať si pohádku vedou sami.

- Na závěr se společně opět posadíme do kroužku, zhodnotíme, jestli se nám pohádka povedla, na co jsme zapoměli, nebo co by šlo vylepšit

REFLEXE- III. TÝDEN:

Hra „Poznej vlka“ se vydařila a děti neměly problém poznat, kdo se skrývá pod prostěradlem, všímaly si totiž i daleko větších detailů, než bylo zmizení jejich kamaráda. Následující hra „Co mám v košíčku“ je obdobná hra tříbení paměti.

Při hře „Odkud vlk přichází“ bych doporučila nastavit pravidlo, že děti nesmí mávat rukama kolem sebe, aniž by vlka před tím slyšeli kolem sebe projít. Také by bylo možná vhodné určit, že se každé z nich může pokusit vlka chytit pouze dvakrát.

Další hra je velmi rychlá a je tedy důležité, aby se na ni všechny děti soustředily. Nikdo nechce, aby se o horkou bábovku spálil, a proto ji rychle odhazuje. Tento rychlý postup hry navodil veselou atmosféru a děti si při ní užily mnoho legrace.

„Stíny v lese“ je hra velice vhodná i jako relaxační prostředek. Děti, které hrály roli stínu, se opravdu věrně snažily napodobovat pohyby svých originálů. Při této hře bych doporučila, nezasahovat do průběhu a nechat děti rozehrát vlastní příběh.

U hry „Kampak, kam, Karkulko“ by bylo vhodné určit si časový limit, po který budeme s dětmi hru hrát a důležité je také pravidlo, že nikdo se nesmí na židličku posadit dříve, než Karkulka dořekne větu „já nejsem Karkulka, já jsem vlk“. Doporučila bych mít ke hře k dispozici dostatečně velký prostor s ohledem na počet dětí, potažmo židlí.

Hra „Karkulko, kde jsi?“ musí být hrána v absolutním tichu, proto musíme děti dopředu instruovat, že by měly být potichu. Děti totiž měly tendenci vlkovi napovídat, jakým směrem má obuškem máchnout. Bylo by vhodné vytvořit dvě herní skupiny z důvodu, aby děti, které zrovna nejsou v roli, neměly dlouhý prostoje, protože pak je hra přestává bavit.

Situační scénka umožňuje dětem se svým osobitým způsobem vyjadřovat a dát najevo své pocity. Velmi mile mne děti překvapily, jakým způsobem ztvárňovaly jednotlivé vlastnosti. Opravdu se dovedly do svých rolí vžít a vcítit.

V sedmé lekci nebyl pro děti žádný problém zahrát pohádku, jen se z počátku nemohly dvě holčičky domluvit, která bude hrát Karkulku, proto jsem rozhodla, že Karkulku budou hrát obě, jen se v půlce pohádky vystřídají.

IV. TÝDEN

OSMÁ LEKCE: Nácvik na představení

Poslední lekci jsem rozdělila na tři hodiny a v každé se bude nacvičovat jedna pohádka. S dětmi jsme se dohodli na tom, že první a druhou pohádku zahrají stejně, jako jsme to dělali na předchozích lekcích, tedy pozměněné a pomocí maňásků nebo narativní pantomimou a také jejich názvy jsme změnili. Děti jsem rozdělila tak, aby každý měl svou roli alespoň v jedné pohádce.

ROLE:

„O prasátku a tučňákoví“

- PRASÁTKO- Honzík T.
- TUČŇÁK- Markétka
- ŠVADLENA- Bětka
- ŠVEC- Matýsek

„Řízková chaloupka“

- DAVÍDEK- Jindra
- TEREZKA- Hanička
- TATÍNEK- Honzík Š.
- MACECHA A BÁBA- Anička
- DĚDEK- Matýsek
- ŽENA- Kristýnka

„Červená Karkulka“

- MAMINKA- Verunka
- KARKULKA- Tereza a Maruška
- VLK- Štěpánek
- BABIČKA- Sandra
- MYSLIVEC- Ondra

Během ranních činností všichni společně vyrobíme kulisy a některé části kostýmů.

Hodnocení představení:

První pohádka „O prasátku a tučňákovi“ pobavila jak děti a paní učitelky, tak i rodiče, především právě dětmi vymyšlené změny, jako „tikající prasátko“ nebo tučňák na motorce. Děti pohádku zahrály vždy bez chybičky a obě publika je ocenila bouřlivým potleskem.

Druhá pohádka „Řízková chaloupka“ měla taktéž velký úspěch a opět se dětem podařilo celé vystoupení.

Poslední pohádka „Červená Karkulka“ nebyla nijak pozměněná, takže nebyla tolik vtipná jako předešlé dvě, avšak děti si vysloužily obdiv diváků za skvělé herecké výkony a náročnost celého vystoupení.

Reakce na představení byly velice pozitivní a rodiče i učitelky byly z výkonů dětí nadšené.

8.4 Závěrečná reflexe

Realizace projektu a spolupráce s dětmi byla velmi příjemná a přínosná. Celkově jsem byla mile překvapená, jak děti vše zvládly. Neměla jsem problém s kázní, tedy ani se zajištěním bezpečnosti, děti lekce vždy velice bavily, proto se na další hodinu moc těšily a vše dělaly s nadšením a velkým nasazením.

Závěrečné vystoupení mi bylo důkazem, že se děti mnohé naučily a za čtyři týdny došlo v jejich hereckých dovednostech k velkému rozvoji.

Během projektu jsem děti seznámila s dramatickou výchovou a jejími metodami a technikami, které si děti vyzkoušely a naučily se zvládat prvky a postupy dramatického umění.

Znatelně došlo ke zlepšení vztahů ve třídě celkově i mezi jednotlivými dětmi a dokázaly spolu bez problémů komunikovat a spolupracovat. Vždy se dokázaly dohodnout a popřípadě ustoupit druhému.

Děti po pár hodinách ztratily zábrany a přirozeně projevily své prožitky, pocity a nálady a nebály se projevit svůj názor.

Realizace projektu byla pro děti motivační, blízká jejich životu, celostní, umožňovala individualizaci, děti se učily spolupracovat, formulovat názory, řešit problémy, projevovat svoji svobodu a zároveň byly zodpovědné. Přirozeně dodržovaly pravidla, bez autoritativních zásahů.

Myslím si, že jsem splnila všechny cíle, které jsem si určila, a projekt byl dle mého názoru pro děti velmi přínosný a zároveň také zábavný.

DOPORUČENÍ:

- Výkony dětí je třeba hodnotit vždy pozitivně.

- Pracujeme-li s dětmi nově příchozími, je dobré začít nejprve jednoduchými a krátkými aktivitami, kde děti mají možnost vyzkoušet si hrát „na něco“.

- Důležité jsou také seznamovací aktivity. Aby se děti lépe poznaly a cítily sounáležitost se skupinou, a ve kterých si děti zkusí spolupracovat a navazovat tak důvěrnější vztahy.

- Dalším doporučením je zavedení třídních pravidel, která jsou pro někoho více či méně samozřejmá. Každá třída má určitě své zvyklosti a může si vymyslet svá specifická pravidla, která se jim v praxi osvědčí.

ZÁVĚR

Toto téma je velmi obsáhle a věnuje se mu spousta autorů. Čerpala jsem z několika zdrojů a setkala jsem se s různými názory. Mezi nejznámější autory patří bezpochyby J. Valenta nebo třeba E. Machková.

Ve stručnosti jsem se snažila přiblížit pojem Dramatická výchova a její využití ve výuce, popsat historii dramatické výchovy a vymezit složky dramatické výchovy. Využila jsem i praktických her a cvičení dramatické výchovy.

Uvědomuji si, že metody dramatické výchovy jsou pro předškolní věk vhodné především svou aktivitou a prostorem pro samostatné myšlení a rozhodování, že svoboda a důvěra, kterou dítěti nabízíme, může ovlivnit jeho růst osobnosti, jeho sebepojetí a sebedůvěru, kterou si ponese po celý život. Umožňuje nám vylepšit atmosféru ve třídě, zkvalitnit komunikaci mezi učitelkou a dětmi, také nás může inspirovat k hledání nových a zajímavých činností, které obohatí nejen děti, ale i nás.

Díky příběhům, s kterými pracuje dramatická výchova, jsou dětem nabídnuty zkušenosti, které by jim jinak zůstaly nedostupné. Tyto zkušenosti jim zprostředkováváme pomocí skutečných i fiktivních příběhů, kde se učí vztahům mezi lidmi.

Díky této práci jsem si uvědomila, že dítě přirozeně využívá prvků dramatické výchovy a úlohou pedagoga je rozvíjet jeho aktivitu, fantazii a představivost a povzbuzovat ho při objevování nových situací, prožitků a cest. Tyto cesty by měl pedagog vhodně motivovat, aby byly pro dítě dobrodružné, lákavé. Dramatická výchova nepředává dítěti předem danou cestu k cíli, ale nabízí mu možnosti jak cíle dosáhnout.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] GOLDEMUND, Horst. Dvojice. In MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*, Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2007b. ISBN 978-80-7068-250-0.
- [2] CHILVER, Peter. Rozhovor v restauraci. In MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*, Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2007b. ISBN 978-80-7068-250-0.
- [3] KOŤÁTKOVÁ, Soňa a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9.
- [4] MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007a. ISBN 978-80-7068-207-4.
- [5] MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy. Zásobník dramatických her a improvizací*. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2007b. ISBN 978-80-7068-250-0.
- [6] MARUŠÁK, Radek a kol. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy: Využití metod a technik*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4.
- [7] SPILKOVÁ, Vladimíra a kol. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-924-9.
- [8] SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- [9] VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1.

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Fotka z představení- „O prasátku a tučňákovi“

P II: Fotka z představení- „Červená Karkulka“

P III: Fotka z představení- „Červená Karkulka“

P IV: Fotka z představení- „Červená Karkulka“

P V: Fotka z představení- Rodiče dětí

**PŘÍLOHA P I: FOTKA Z PŘEDSTAVENÍ- „O PRASÁTKU A
TUČŇÁKOVI“**

PŘÍLOHA P II: FOTKA Z PŘEDSTAVENÍ- „ČERVENÁ KARKULKA“

**PŘÍLOHA P III: FOTKA Z PŘEDSTAVENÍ- „ČERVENÁ
KARKULKA“**

**PŘÍLOHA P IV: FOTKA Z PŘEDSTAVENÍ- „ČERVENÁ
KARKULKA“**

PŘÍLOHA P V: FOTKA Z PŘEDSTAVENÍ- RODIČE DĚTÍ

